

**СТВОРЕННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ
КОНСУЛЬСТВА СРСР У ЛЬВОВІ
(1927 - 1933 рр.)**

ДАНИЛЬЧЕНКО О.П.,
кандидат історичних наук,
слухач I курсу

Дипломатична академія України
при МЗС України

РУБЛЬОВ О.С.,
кандидат історичних наук

Інститут історії України
НАН України

Ситуація, що склалася з утворенням СРСР, внаслідок чого з 1 серпня 1923р. ліквідовувалися окремі дипломатичні представництва УСРР, негативно вплинула на контакти двох Україн – «державної» (у вигляді т.зв. Радянської України) й «недержавної» (західноукраїнські землі, еміграція та діаспора). Знайдений паліатив (встановлення посад окремих («українських») радників у повпредствах СРСР у Чехо-Словаччині, Німеччині, Польщі, Франції, які представляли УСРР), не давав можливості забезпечити повнотою державні інтереси УСРР, котрі далеко не завжди були тотожні загальносоюзним пріоритетам. Насамперед, це стосувалося Польщі, де першим радником Повпредства СРСР у Варшаві у 1927–1930 рр. був Ю.М.Коцюбинський («Юрко Варшавський», як позаочі називали його серед української еміграції). Навіть «автономні» інтереси напівдержавної УСРР вимагали окремого дипломатичного представництва в західноукраїнській столиці – Львові.

Пропозиція щодо організації Львівського консульства СРСР виникла у партійно-радянського керівництва УСРР ледь не у серпні 1923 р., адже це було нагальною потребою часу і відповідало об'єктивній реальності. Проте проєкт цей реалізовувався надто повільно: у його здійсненні не було зацікавлено ані керівництво тодішньої Польської держави, що вбачало у ньому поширення радянських впливів на східногалицькій території, заселеній переважно етнічними українцями, ані керівництво НКЗС СРСР (і його патрони із Політбюро ЦК ВКП(б)),

жодним чином не зацікавлене у розширенні «автономних» прав «другої радянської республіки».

Лише на початку 1927 р. внаслідок переговорів з польською стороною, де діяльну участь брав Ю.М.Коцюбинський, було досягнуто угоди щодо відкриття у Львові Консульства СРСР, яке фактично мало представляти інтереси Радянської України (в УСРР на той час діяли два польських консульства – у Києві й (Генеральне) Харкові). 12 березня 1927 р. «Діло» сповіщало львів'ян: «На припоручення... більшовицького посольства виїхала до Львова делегація для закупки камениці, в якій поміщено би бюро більшовицького консульства у Львові. Консулат той мають утворити в найближчому часі на основі умови, заключеної між більшовицьким і польським урядом». І незабаром у двоповерховій віллі по вул.Набеляка, 27, розпочало свою роботу Консульство СРСР у Львові.

Опір керівництва НКЗС СРСР організації та гальмування ним діяльності Консульства СРСР у Львові характеризується у листі до Л.М.Кагановича і В.П.Затонського від С.Т.Кириченка, який перший очолював дипломатичне представництво Радянського Союзу у Львові. «Становище Львівського консульства... – зазначалося у повідомленні, – у багатьох відношеннях несприятливе. Ставлення до нього з боку органів НКЗС можна порівняти із ставленням до дитини від нерівного шлюбу». Зауваживши, що історія організації консульства, «неначе історія мідян та персів, темна й незрозуміла», Кириченко твердив, що «прояви саботажу, тяганини, бюрократизму й знущань з боку органів НКЗС нібито не випадкові. Вони утворюють... певну систему». І хоча, на думку С.Т.Кириченка, «по Львівському консульству судять про УСРР», НКЗС СРСР на посади віце-консула й секретаря призначив осіб, які не лише «не розуміють, але й злісно не бажають розуміти ленінської національної політики». На його зауваження підлеглим щодо ігнорування ними української мови останні відповідали, що НКЗС дав вказівку не виявляти українського характеру консульства, що українська мова – мова нащменщини, а не державна мова Польщі, що тодішній повпред СРСР у Польщі П.Л.Войков (вбитий білоемігрантом 7 червня 1927 р. у Варшаві), відомий, до речі, своїм українофобством, мовляв, говорив: «Мені Львівське консульство не потрібне. Воно у мене робити політики не буде».

Скаржився С.Т.Кириченко й на погане обладнання, брак коштів, меблів, навіть сейфа...

28 січня 1928 р. Політбюро ЦК КП(б)У ухвалило звільнити Кириченка від посадових обов'язків, а в квітні Консульство СРСР у Львові очолив Георгій (Юрій) Федорович Лапчинський (1887-1937, позаочі – «Юрко Львівський»), колишній секретар ВУЦВКу, якого в 1920 р. за «федералістичний ухил» виключили з КП(б)У (поновлено 1926 р.). Перебуваючи на цій посаді до 1930 р., він був і залишається найбільш маркантною постаттю серед усіх його львівських колег (1930 р. Лапчин-

ського змінив на цій посаді Радченко, 1934 р. Його наступником став П.Т.Світнев...). Г.Ф.Лагчинський, як комуніст з виразним «українським націоналістичним обличчям», користувався попервах досить значним авторитетом серед західноукраїнського громадянства.

Проте цей націонал-комуніст, як і інші дипломати СРСР, був заручником радянської системи, що стрімко еволюціонувала в бік тоталітаризму (через якихось півроку після призначення Лагчинського у Львів настала доба «великого перелому»), і наступна різка зміна «генеральної лінії» звела нанівець багатообіцяючий початок його консульської діяльності.

За цих обставин диппредставництво СРСР у Львові як форпост радянської дипломатії перетворюється по суті на фортецю в облозі, довкола якої систематично збираються численні маніфестації галицького громадянства, яке протестує проти колективізації й голоду, сфабрикованих процесів проти національної інтелектуальної еліти й безсудних страт в УСРР¹. Відповідальність за злочини радянського режиму в Україні несуть не лише шибки консульського будинку, але і його співробітники. Відлунням харківських пострілів – самогубств М.Хвильового (13 травня) та М.О.Скрипника (7 липня) – стало самогубство (3 серпня) секретаря консульства М.Стронського². Його наступник – Олексій Майлов – 21 жовтня 1933 р. на знак протесту проти терору в УСРР був вбитий бойовиком ОУН М.Лемиком. Під час цього нападу був також поранений ще один працівник диппредставництва...³.

І хоча небіжчик не назвав причин, з яких він наклав на себе руки, у тих паперах, що лишив перед смертю, вони були зрозумілими. «Після Хвильового і Скрипника, – зазначав з цього приводу 6 серпня 1933 р. автор редакційної статті у львівському щоденнику «Діло», – застрілився... урядовець совітського консульату у Львові Микола Стронський. Виразне національне обличчя того останнього діяча, глибоке схвилювання, яке – як кажуть – виявляв в останніх днях з приводу... протиукраїнського терору за Збручем та задуманої подорожі до СРСР, поруч із давнішою глибокою вірою, якою він, колишній усусус та пізніший комуніст, гадав погодити й об'єднати українську національну й комуністичну інтернаціональну ідею – всі ці позначки вказують... що... нове самогубство було черговим актом розпуки і черговим актом демонстрації». Звертаючи увагу на вплив, який мала низка цих самогубств на галичан, «Діло» зауважувало: «Знаємо силу тої їхньої демонстрації. Адже від стрілів Хвильового й Скрипника розвіялись рештки галицького радянфільства... Почали відскакувати від більшовицького табору всі чесніші одиниці, появилися... заяви каяття, посипались протибільшовицькі ревеліяції, самочинно припиняли своє животіння радянфільські часописи...».

Однак, психологічні мотиви, що спонукали М.Стронського накласти на себе руки, найбільш правдоподібно подав львівський газетяр Р.Купчинський (Галактіон Чіпка), який, як і М.Стронський, був старшиною Легіону УСС у 1914-1918 рр. «Ех, Миколо, Друже наш добрий, ширий і незабутній, ідеалісте непоправний, жаль нам

за Тобою, – писав він у некролозі. – ... Ти ж стояв при вікні, з якого бачив не одне таке, чого з нашого вікна не видно. Ти ж слухав розмов, яких наші вуха не почують. І тому Ти приймав у серце сто раз більше палочих ножів, як ми, і тому Ти сто раз скорше зруйнував серце, як ми... Ми розуміємо Тебе! Все, в що Ти вірив, розвіялось, як серпанок ранішньої мряки, а на місці, де Ти в уяві соняшні палати будував, побачив 10 мільйонів жертв голодової смерті і 30 мільйонів кандидатів на смерть. А над тим усім - зловіщу тінь Петра Великого».

Наступник М.Стронського на посаді секретаря Консульства СРСР у Львові – Олексій Майлов – 21 жовтня 1933 р. був вбитий бойовиком ОУН М.Лемиком на знак протесту проти терору в УСРР. Під час цього збройного нападу поранення дістав ще один працівник консульства...

Зрозуміло, що діяльність Консульства СРСР у Львові однозначно негативно оцінювалася представниками національних правих кіл. Так, один з активістів й ідеологів УВО-ОУН В.Мартинець писав: «На вул. Набеляка у Львові був советський консулят, а в ньому сидів висланник Москви та намагався ломити українські душі. Давав і «ікру», і вже почали збиратися «ікристи». І пішов молодий хлопчина Лемик і вбив одного советського чиновника. Поляки дарували йому життя, потім розстріляли його німці»...

З осені 1933 р. внаслідок згаданих подій і фактичного припинення суспільно-політичних і культурних контактів між українським громадянством у Східній Галичині і в УСРР діяльність Консульства СРСР у Львові все більше формалізується, обмежується суто канцелярськими функціями та (очевидно) інформаційно-розвідувальною роботою. У такому стані його співробітники зустріли вересень 1939 р., коли внаслідок приєднання східногалицьких територій до Радянського Союзу Консульство СРСР у Львові припинило діяльність...

ПОСИЛАННЯ

¹ Документы и материалы по истории советско-польских отношений. - М., 1969. - Т. 6. - С. 97.

² Рубльов О.С., Черченко Ю.А. Сталініщина і доля західноукраїнської інтелігенції. - К., 1994. - С. 167.

³ Документы и материалы по истории советско-польских отношений. - Т. 6. - С. 110-111.